

บูรณาการ วัด บ้าน โรงเรียน ศาสตร์และศิลป์แห่งการพัฒนาชุมชน

Integration of temple, home, school art and science of community development

ขวัญดิน สิงห์คำ

คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี 34190

Email : khwuandin7@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาแบบบูรณาการที่เริ่มต้นที่ครอบครัว ชุมชน วัด และโรงเรียน ของโรงเรียนสัมมาสิกขาศีระะโสภและโรงเรียนสัมมาอาชีวสิกขาศีระะโสภ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีลักษณะการจัดการศึกษาแบบบูรณาการ บ้าน วัด โรงเรียน ที่มีส่วนช่วยส่งเสริมให้การบูรณาการการศึกษาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยศึกษาหลักการแนวคิดทางพระพุทธศาสนา หลักการบูรณาการการศึกษา และหลักการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงเพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนการสอน ของโรงเรียนสัมมาสิกขาศีระะโสภ ซึ่งใช้การบูรณาการ บ้าน วัด โรงเรียน โดยศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอน ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการศึกษา ตลอดจนปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาศีระะโสภ ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลของการศึกษาพบว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาศีระะโสภ เน้นการพัฒนาด้านคุณธรรมผ่านการเรียนรู้ร่วมกันของ วัด บ้าน โรงเรียน จากการทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันและกิจกรรมทางด้าน จริยธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรมประจำปีของชาวโสภ นักเรียนที่ผ่านการศึกษาตามรูปแบบของชาวโสภจะได้รับการฝึกหัด และพัฒนา ด้านศีลธรรม คุณธรรมและงานวิชาชีพที่เป็นงานไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น เพื่อให้สามารถเลี้ยงตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นได้ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ผู้ปกครองนักเรียนและบุคลากรทางการศึกษาพึงพอใจในการจัดการศึกษาเพราะเป็นการจัดการศึกษาที่มีการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจากตัวอย่างจริงไม่ใช้การทดลอง สร้างและพัฒนาผู้เรียนให้มีความเห็นที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) ในเรื่องต่างๆ ของชีวิตตามแนวทางของพระพุทธศาสนา โดยมี สมณะ สิกขมาตุ ครู และชาวชุมชน เป็นต้นแบบที่ดีในการทำงานฟรี ตั้งใจและเต็มใจในการทำงาน พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างในการทำงานอย่างเสียสละ

แต่จากการศึกษายังพบอีกว่าสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษา คือ ขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษาที่จะมาทำหน้าที่รับการดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลาและมีกิจกรรมมากทำให้การเรียนรู้ด้านวิชาการมีเวลาเรียนน้อยลง

คำสำคัญ : สัมมาสิกขาสิริชะโศก การศึกษาแบบบูรณาการ การพัฒนาบุคคลและชุมชน

Abstract

The purpose of this research was to study the integrated education management model that began at family, community, temple and school of Samma Sikkha Sisa Asoke School and Samma Ajiva Sikkha Sisa Asoke. School's characteristic provided integrated education management among home, temple, school that enabled to promote the integrated education to be more completed. The researcher had studied about Buddhism ways of thinking, integrated education principles and the real application of practical knowledge principles in order to apply to learning and studying process of Samma Sikkha Sisa Asoke School which applied the integration among home, temple and school by studying learning and teaching process.

The results of the study management and factors that support and factors that were obstacles towards education management of Samma Sikkha Sisa Asoke on qualitative research found that:

The education management of Samma Sikkha Sisa Asoke emphasized on moral principles that applied through collaborative learning of temple, home and school.

Various activities were applied in daily life and activities on ethics, morals, and yearly culture of Asoke community were also applied. According to various activities applied on ethics, morals, and yearly culture of Asoke community in daily life, students who had experienced the Asoke education model would be trained and developed on moral precepts, morals and vocational subject which refrained them from taking advantages over others. And to enable them to depend on themselves and were able to assist others as well. They were also able to live happily in their society. Their guardians, themselves and educational personnels were satisfied on education management because this educational management provided them with both theoretical and practical principles from the examples of real life not just the experiment

ones. Moreover, this educational management had created and developed learners to have right opinion (Samma thiti) in various subjects related to Buddhism ways of life under the leadership of Samana Sikkha Matu, Teacher and community members who set good examples to be followed. They had wholeheartedly dedicated themselves to work without payment, set firm attention and worked with their determination.

However; lacking of educational personnels who would do their duty on taking good care of students in order to enable them to learn continually all the time, too many activities that caused the decreased of academic learning were also found to be the obstacles towards education management.

The Integrated Education For Individuals and Community Development : A Case Study of Samma Sikkha Sisa Asoke School

Keyword: Samma Sikkha Sisa Asoke, The Integrated Education, Individuals and Community Development

1. บทนำ

การศึกษาในอดีตเริ่มที่ครอบครัวเป็นการเรียนรู้ทั้งทางด้าน ความประพฤติและจิตใจ เพราะบ้าน “มีตัวอย่างที่ดี” มีปู่ย่าตายายเข้าวัดฟังธรรมและปฏิบัติธรรมเป็นตัวอย่าง พ่อแม่ มีอาชีพพึ่งตนเอง มีความเป็นอยู่พอเพียงเป็นแบบอย่าง มีขุนชนียบุคคลที่ควรเลียนแบบ มีสังคมที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ซึมซับ มีวัฒนธรรมพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเป็นต้นแบบ มีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์หล่อเลี้ยงชีวิตและที่สำคัญที่สุด การศึกษาไทยในอดีตมีปรัชญาการศึกษาตามแนวทางพระพุทธศาสนา (พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ และ นุชนาด สุนทรพันธ์, 2542)

การศึกษาเป็นกระบวนการทุกชนิดที่ช่วยพัฒนาหรือปรับปรุงจิตใจ อุบิสัย และคุณสมบัติทางกายภาพต่างๆ ของมนุษย์ให้ดีขึ้น การศึกษาไม่ได้อยู่ภายในห้องเรียน หรือเขตรั้วของโรงเรียน และผู้มิอาชีพครูก็ได้ผูกขาดในการให้การศึกษแต่เพียงฝ่ายเดียว การศึกษาของมนุษย์เริ่มต้นตั้งแต่วัยเด็ก ครุคนแรก คือ พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง และมิตรสหายของพ่อแม่ เมื่อได้เข้าโรงเรียนแล้ว พ่อ แม่ และคนใกล้ชิดก็ยังเป็นครูอยู่ด้วยเสมอ คนส่วนมากเข้าใจว่าการศึกษาคือการเข้าเรียนหนังสือในโรงเรียนซึ่งมีอยู่หลายระดับ ผู้ที่ไม่ได้เข้าเรียน ถือว่าเป็นผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา ซึ่งความเข้าใจนี้ไม่ถูกต้องนัก ที่แท้จริงนั้นการศึกษามีไขจะได้รับจากครู หรือโรงเรียนแต่เพียงอย่างเดียว การศึกษาได้มาจากการเรียนด้วยตนเอง จากครอบครัว ช่าง หรือจากประสบการณ์ต่างๆ ในชีวิต ล้วนเป็นการศึกษาทั้งสิ้น การที่บุคคลได้รู้เรียน

ได้รับความรู้ หรือได้รับการศึกษาอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ได้หมายความว่าเขาประสบความสำเร็จ สดท้าย และสิ้นสุดเพียงแค่นั้น สิ่งที่เขารู้และสิ่งที่เขาได้รับจากการศึกษาจะไม่มีประโยชน์อันใดเลย ถ้าเขาไม่นำการศึกษา สิ่งที่ได้รับ ไปทำประโยชน์ให้แก่ตนเอง สังคมและประเทศชาติ (พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ และนุชนาถ สุนทรพันธ์, 2542)

2.การจัดการศึกษาของประเทศไทย

สมัยกรุงสุโขทัยถึงสมัยกรุงธนบุรี รัฐและวัดรวมกันเป็นศูนย์กลางจัดการศึกษา ซึ่งจะสอนแต่เฉพาะเจ้านายและลูกหลานข้าราชการเท่านั้น กิจกรรมและวิชาที่เรียนที่วัดคือภาษาบาลีและวิชาสามัญ ผู้ชายมีโอกาสนั่งเรียนมากกว่าผู้หญิง เพื่อเป็นการเตรียมสำหรับเวลาข้างหน้าเมื่อเติบโตขึ้นจะได้สะดวกในการอุปสมบท การให้ผู้ชายที่มีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์อุปสมบทเป็นพระภิกษุหนึ่งเป็นประเพณีที่มีมานานแล้ว เข้าใจว่าจะสืบเนื่องมาจากแผ่นดินพระเจ้าบรมโกศ เพราะปรากฏว่าพระองค์ทรงกวตั้นการศึกษาทางพระศาสนา มาก บุตรหลานข้าราชการคนใดที่จะถวายตัวทำราชการ ถ้ายังไม่ได้อุปสมบท ก็ไม่ทรงแต่งตั้งให้เป็นข้าราชการ (กระทรวงศึกษาธิการ , www.moe.go.th)

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ.2310 – 2431) วัดยังเป็นสถานที่ให้ความรู้แก่พลเมือง การศึกษาที่รัฐเป็นผู้จัดเริ่มขึ้นในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นระยะที่ประเทศไทยเริ่มติดต่อกับชาติตะวันตกอย่างกว้างขวาง และรับอิทธิพลจากประเทศเหล่านั้นเข้ามา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงศึกษาภาษาอังกฤษ และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จ้างครูชาวอังกฤษเข้ามาถวายพระอักษรแก่พระราชโอรสและพระราชธิดาด้วย

การศึกษาของไทยได้เริ่มวางรากฐานเป็นแบบแผนในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโรงเรียนเป็นแห่งแรกขึ้นในพระบรมมหาราชวัง ให้กุลบุตรกุลธิดาได้เล่าเรียน มีความรู้ความสามารถพอที่จะเข้ารับราชการได้

รูปแบบการจัดการศึกษาในปัจจุบัน

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2540 มาตรา 15 การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาในระบบ (Formal Education) ได้แก่ การศึกษาในโรงเรียนที่เป็นสถาบันการศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ได้แก่ ก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคนิค มหาวิทยาลัยและสถาบัน ระดับอุดมศึกษา

อื่นๆ ที่ดำเนินโดยรัฐและเอกชน รวมการดำเนินการทางการศึกษาของหน่วยงานอื่น การศึกษาในระบบมีความประสงค์เพื่อให้พลเมืองมีความรู้สามัญ อ่านออกเขียนได้ เป็นพลเมืองที่มีศีลธรรม มีอาชีพเพื่อดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีสันติสุข

2. การศึกษานอกระบบ (Non - Formal Education) เป็นการศึกษาแบบนอกห้องเรียน และนอกระบบการศึกษา ส่วนใหญ่มุ่งด้านฝีมือเพื่อออกไปประกอบอาชีพ เช่น การฝึกอาชีพ ด้วยการทำงาน (On the Job training) การศึกษาผู้ใหญ่ (Adult - Education) และหน่วยฝึกฝนเคลื่อนที่ (Mobile training Unit)

3. การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) เป็นกระบวนการศึกษาตลอดชีวิตที่ทุกคนหามาและสะสมไว้ในเรื่องความรู้ทักษะ ทักษะคิดและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันและการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้โดยมีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เป็นการเรียนรู้จากครอบครัว ชุมชน เช่นการประกอบอาชีพต่างๆ ที่ใช้เวลาในการสะสมจนเกิดความรู้ และความเชี่ยวชาญในด้านอาชีพนั้นๆ เช่น การทำประมง การทอผ้า การทำสวน และอาชีพอื่นๆ อีกมากมาย ทั้งนี้ยังมีศึกษาจากกระบวนการทางสังคม จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ เช่นอ่านหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ นิตยสาร นิตรรศการ การประชุมสัมมนาต่างๆ การศึกษาตามอัธยาศัยจึงมีขอบเขตกว้างขวางกว่าการศึกษาทั้งในและนอกระบบ

การจัดการเรียนทั้ง 3 แบบเพื่อให้สมบูรณ์และเป็นประโยชน์ แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2559) ฉบับสรุป ได้จัดเป็นแผนบูรณาการแบบองค์รวม ซึ่งเป็นกระบวนการในการบูรณาการของชีวิตเป็นองค์รวมของการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและธรรมชาติอย่างมีสมดุล พึ่งพาอาศัยสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีการพัฒนาต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีครอบครัวเป็นสถาบันหลักที่มีความสำคัญที่สุด ที่จะพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรม ในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีการพัฒนาต่อเนื่องตลอดชีวิต

การจัดการศึกษาที่ผ่านมา แม้จะมีการจัดการหลายรูปแบบ แต่ปัญหาเยาวชนไทยยังไม่มีการลดน้อยลงเพิ่มขึ้นเพราะประเทศไทยมีปรัชญาการศึกษาตามแนวตะวันตก เรียนรู้เรื่องที่ไกลตัว รู้เรื่องทั้งโลกแต่ไม่รู้จักตัวเอง การศึกษากลายเป็นทอล์กลีงบุคคลากรที่มีสติปัญญาและความสามารถในระดับต้นๆของชุมชนให้ไปเป็นคนรับใช้ในระบบทุนนิยม เช่น โรงงานอุตสาหกรรม จึงเกิดลัทธิบูชา “เงินตรา” มากกว่า “คุณงามความดี” ดุดทวิพากย์ในชุมชนแล้วส่งความมั่งคั่ง ไปยังเจ้าของทุนซึ่งส่วนใหญ่อยู่อีกซีกหนึ่งของโลก ชุมชนล่มสลายเหลือแต่ผู้เฒ่าผู้แก่เลี้ยงหลานตามยถากรรม เนื่องจากไร้องค์ความรู้ที่จะตรึงคนให้อยู่กับทรัพยากรของ

ท้องถิ่นเพราะการศึกษามุ่งสอนความรู้ที่อยู่ในโลกอันไกลโพ้นแก่เด็กในชุมชน การศึกษาจึงเป็นการขายความฝันที่ผู้เรียนจะต้องไขว่คว้าแย่งชิงกันเอง ให้ความสำคัญกับ “วัตถุ” มากกว่า “จิตวิญญาณ” แยกการศึกษาออกจากวัดและบ้าน ลดความสำคัญของความเชื่อที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งในมิติแห่งสังคมจะไม่เกิดคุณค่าทั้งตัวเองและผู้อื่น (พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์และ นุชนาถ สุนทรพันธ์, 2542)

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลและชุมชน

เนื่องจากประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ในโลกกำลังประสบปัญหาทางด้านสังคมเป็นอย่างมากโดยเฉพาะเรื่องของการขัดแย้งทั้งความคิด และการกระทำของตัวบุคคล องค์กร และสังคม ฉะนั้น สถานศึกษาจะต้องมุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจในสถานการณ์ หาทองแท้ไข โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับคุณธรรม และวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษ

การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และสามารถ ของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบวิธีการที่หลากหลายเน้นการเรียนรู้จากการสอนตามสภาพจริง มีทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ คุณธรรมนำความรู้เป็นแนวคิดที่ถูกต้องแต่ไม่ใช่เป็นแค่แนวคิด ต้องลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังจึงจะเห็นผล กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายที่จะเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้สร้างความตระหนักสำนึกในคุณธรรมของปรัชาญเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข (แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2540)

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและใช้เวลา พร้อมทั้งเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต รัฐต้องเข้ามามีบทบาทดำเนินการหรือสนับสนุนภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมด้วยรูปแบบต่าง ๆ ให้มีส่วนร่วม จะเป็นผลดีต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมเป็นอย่างดี

เนื่องจากการจัดการศึกษาที่ผ่านมายังไม่ถึงทางตันจริง ๆ จึงไม่หาทางออก ทางออกมีและเป็นทางออกที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ แต่ละสังคม แต่ละศาสนาและแต่ละประเทศ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการบูรณาการการศึกษา มากขึ้น รัฐบาลจีนได้สร้างเสริมให้คัดเลือกนักเรียนดีเด่นครบทั้ง 3 ด้านคือ วิชาการ สุขภาพ ร่างกาย และจริยธรรม ตั้งแต่ประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษาและเน้นความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม รัฐบาลกลางได้กำหนดเกณฑ์ในการประเมินพัฒนาการด้านจริยธรรมของเด็ก (วารสารการศึกษา, 2550)

ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี เป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่มากมายยาวนานกว่า 5,000 ปี หลังจากบอบช้ำจากสงครามสามารถพัฒนาจนมีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจและมีความเจริญ ทางเทคโนโลยี ในขณะที่ยังสามารถสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ปัจจุบัน ประเทศเกาหลีมีการจัดการการศึกษาแบบบูรณาการผ่านการจัดการศึกษาทางเลือก ประมาณ 200 โรงเรียน องค์ประกอบสำคัญต่อความสำเร็จของประเทศเกาหลีในกระบวนการ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมคือเกาหลีมุ่งที่จะพัฒนาสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็งเพราะเป็น ฐานรากของสังคม (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม, 2550)

สำหรับประเทศไทยโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบบูรณาการคุณธรรมมีหลายโรงเรียน และมีบูรณาการหลายแบบ ในที่นี้ขอยกตัวอย่างมา 2 โรงเรียน

โรงเรียนรุ่งอรุณ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จัดการเรียนการสอนแบบ บูรณาการสู่ชีวิต และเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ เริ่มต้นพัฒนาครูก่อน ครูต้องเข้าสู่การอบรมเบื้องต้นในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมโรงเรียนรุ่งอรุณให้ความสำคัญของคุณครูเป็นหลัก ส่วนนักเรียนเป็น ผล ครูเป็นเหตุ ถ้าเหตุดีผลก็ดีไปด้วย

โรงเรียนสัตยาไส ตั้งอยู่เลขที่ 95 หมู่ 2 ตำบลลำนาทรายณ์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัด ลพบุรี ปรัชญาของโรงเรียน คือ “ปลายทางการศึกษา คือ อุนิสมัยที่ดั่งาม” วัดอุปประสงค์ของ โรงเรียนเพื่อให้นักเรียนเจริญเติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความเป็นเลิศทางคุณธรรม วิชาการ และกีฬา สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข

งานวิจัยนี้จะศึกษาวิธีการแก้ปัญหาแบบบูรณาการที่เริ่มต้นที่ครอบครัว ชุมชน วัด โรงเรียน เป็นการบูรณาการการศึกษาครบทุกด้าน ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการของพุทธศาสนา โดยศึกษาที่โรงเรียนสัมมาสิกขาศิริชะเอโคและโรงเรียนสัมมาอาชีวสิกขาศิริชะเอโค ที่จัดการ ศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนปลายและโรงเรียนสัมมาอาชีวสิกขาศิริชะเอโค จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ถึงระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้น สูง (ปวส.) ตั้งอยู่ที่บ้านศิริชะเอโค ตำบลกระแซง อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ มี วัดอุปประสงค์ในการจัดการศึกษาเพื่อใช้พุทธศาสนาเป็นแกนหลักในการพัฒนาคนด้วยศีลธรรม จนรู้จักใช้ความรู้ ความสามารถ ประกอบสัมมาชีพพึ่งตนเอง มีส่วนช่วยสังคมและประเทศชาติ ได้ตลอดชีวิต (โรงเรียนสัมมาสิกขาศิริชะเอโค 2546)

3.วิธีการบูรณาการการศึกษา บ้าน วัด โรงเรียน

โรงเรียนสัมมาสิกขาศีระขอโคก ถ่ายทอดจิตวิญญาณอันดีงาม ผ่าน บ้าน วัด โรงเรียน โดยมีแนวคิด ดังนี้

“ในปี 2532 ชาวชุมชนศีระขอโคกเริ่มตระหนักถึงเรื่องการศึกษาของลูกหลาน เพราะลูกหลานในชุมชนที่ออกไปเรียนโรงเรียนนอกชุมชน ได้นำเอาวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาใช้ในชุมชน เช่น รับประทานเนื้อสัตว์ เล่นเกม ดูการละเล่น ขอบเที่ยว เลี้ยงงา น ขี้เกียจทำงาน ฯลฯ กรรมการชุมชนจึงเห็นว่าถ้าให้การศึกษาแบบนี้กับลูกหลานต่อไปปัญหาต่างๆ จะตามมามากมาย” กรรมการชุมชนจึงจัดการศึกษาในโรงเรียนสัมมาสิกขาศีระขอโคกเพื่อธำรงวิถีชีวิตตามความเชื่อของชาวชุมชนศีระขอโคก

ชุมชนศีระขอโคกก่อร่างขึ้นเมื่อปี 2519 จากจุดเริ่มต้นที่ชาวบ้านร่วมกันสร้างวัดเพื่อปฏิบัติธรรม ภายใต้ชื่อ “พุทธสถานศีระขอโคก” ตามแนวทางของสมเด็จพระโพธิธิราชผู้ก่อตั้งสำนักสันติอโศก ต่อมาในปี 2530 ญาติธรรมที่มาปฏิบัติธรรมระยะยาวมีจำนวนมากขึ้น มีกิจกรรมการปฏิบัติธรรมเกิดขึ้น กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมจึงได้ร่วมกันสร้างชุมชนชื่อ “หมู่บ้านพุทธธรรม” ขึ้นมารองรับ แต่คนส่วนใหญ่จะรู้จักกันในนามชุมชนศีระขอโคก

หมู่บ้านศีระขอโคก เริ่มให้ความสำคัญกับการศึกษาของเยาวชนตั้งแต่ปี 2525 โดยในระยะแรกมีการเปิดโรงเรียนพุทธธรรมชื่อ “แซงแซวน้อยเรียนธรรม” เพื่อสอนศาสนาให้เยาวชนในวันหยุดสุดสัปดาห์ ซึ่งเยาวชนที่มารับการศึกษามีส่วนใหญ่อีกหลานของญาติธรรม และชาวบ้านกระแงตลอดจนชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียง

การเรียนการสอนจะฝึกให้เด็กถือศีล 5 เรียนรู้พุทธประวัติ ฝึกมารยาทไทย เล่นเกมแบบไทย เรียนรู้การพึ่งตนเอง ฝึกการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น การทำความสะอาดบริเวณวัด ห่อน้ำ การปลูกต้นไม้ การปลูกพืชสวนครัว การทำอาหารมังสวิรัต และมีการฝึกค้างเพื่อฟังธรรมและปฏิบัติธรรม เพื่อปมเพาะจิตวิญญาณของเด็กให้ซึมซับในธรรมะ

3.1 เหตุบันดาลใจ 6 ประการ

ต่อมาในปี 2533 ชาวชุมชนศีระขอโคกจึงเริ่มคิดถึงการจัดระบบการศึกษาของตนเอง เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในชุมชน ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการส่งบุตรหลานของคนในชุมชนไปศึกษาในระบบโรงเรียนภายนอกชุมชน ที่ทำให้ชาวชุมชนได้บทสรุปอันน่าสนใจยิ่ง 6 ประการว่า

1. ระบบการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการที่มีอยู่เน้นวิชาการมากเกินไปและเป็นการศึกษาที่แยกส่วน ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้

2. ระบบการศึกษาของกระทรวงศึกษาที่มีอยู่ คือเครื่องมือของลูกหลานที่มีสติปัญญาดี เหลือเพียงผู้โง่เขลาไว้ให้ชุมชน แล้วชุมชนจะพัฒนาได้อย่างไร

3. ระบบการศึกษาของกระทรวงศึกษาที่มีอยู่เป็นลัทธิบูชาเงิน สร้างลูกหลานให้เป็นคนเห็นแก่ตัว ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย เห็นแก่เงิน นอกจากไม่ทำให้เด็กได้เพิ่มคุณธรรมและจริยธรรมแล้ว ยังทำให้เด็กทั้งคุณธรรมและจริยธรรมที่เคยสั่งสมมาก่อนเข้าโรงเรียน ดังนั้น เด็กที่ผ่านการศึกษายังคงยุ่งผลาญชุมชน แทนที่จะช่วยสร้างผลผลิตหรือสร้างชุมชน กลับทำให้พ่อแม่ต้องเป็นหนี้เป็นสินหรือขายไร่ขายนา

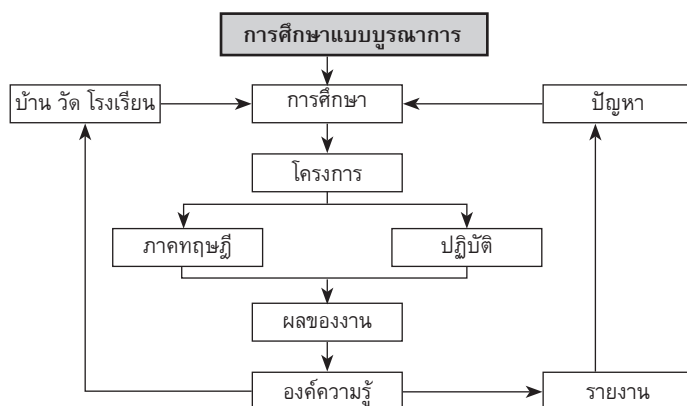
4. ระบบการศึกษาของกระทรวงศึกษาที่มีอยู่ เอาลูกหลานไปสอนให้เป็นทาส สร้างความรำรวยให้กับคนเพียงไม่กี่คน เป็นเครื่องมือให้คนส่วนน้อยขูดรีดซ้ำเติมความเดือดร้อนเลือดตาแทบกระเด็นให้กับชุมชนที่เขาจากมา

5. ระบบการศึกษาของกระทรวงศึกษาที่มีอยู่ สอนให้เด็กเนรคุณพ่อแม่ ชุมชน ประเทศชาติ ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เพราะขาดภูมิปัญญาแยกคิดชี้ว่า

6. ระบบการศึกษาของกระทรวงศึกษาที่มีอยู่ ทำให้เด็กหิบบ่อย ทำอะไรไร้ไม่เป็น หัวโต มือลั่น วิสัยทัศน์ต่ำ และถูกหลอกลวงง่าย

3.2 คุณธรรมนำความรู้

การศึกษาแบบบูรณาการของศีระะโสโกหรือระบบการศึกษาแบบบุญนิยมหลักสูตรการเรียนการสอนของชุมชนศีระะโสโกเป็นหลักสูตรที่เกิดจากการคิดร่วมกันของนักเรียน สมณะ สิกขมาตุและผู้ใหญ่ในชุมชน โดยมีลักษณะเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับกิจกรรมภายในของชุมชนที่เน้นการทาสมาอาชีพภูชาติ การสอนเน้นการปฏิบัติมากกว่าการเรียนรู้ในเชิงทฤษฎี เน้นการอบรมฝึกขัดเกลาเรื่องศีลธรรม การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่กลุ่ม และเน้นการศึกษาเพื่อนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และเพื่อเข้าใจมีองค์ความรู้ในองคร่วมของชุมชนตนเอง

กรอบแนวคิดการบูรณาการการศึกษาโรงเรียนสัมมาสิกขาศีระะโสโก

ปรัชญาการศึกษาที่เน้น ศิลธรรม เพราะชาวโศกถือว่าการศึกษาล้มเหลว หากคนมีการศึกษาสูงแต่ไร้ศีลธรรม นักเรียน นักศึกษา ครู และคนในชุมชน ต้องมีศีล 5 เป็นอย่างน้อย เพราะสังคมศีระะโศก เป็นสังคมศาสนาที่เกิดจากการอยู่ร่วมกันแบบ “บวร” คือมีบ้านของชุมชนและมีวัดที่เป็นแกนพลังศรัทธาของทุกส่วนมีโรงเรียนที่สอดคล้องกับชุมชน มีการตรวจศีลของคนในชุมชน ทั้งนี้เพื่อพากเพียร ชัดเกลادنตนเองจะได้มีศีล มีอานิสต์ต่อตัวเองและสังคม

แนวทางการจัดการเรียนการสอนของชาวศีระะโศก เป็นไปตามปรัชญาการศึกษาที่ว่า “ศีลเด่น เป็นงาน ชาตวิชา” กล่าวคือ จัดตารางสอนโดยกำหนดเวลาเรียน 40% กับการศึกษาและฝึกปฏิบัติศีล 5 รับประทานอาหารมังสวิรัต และเว้นจากอบายมุขทุกประเภท ขณะที่เวลาเรียน 35% เน้นการเรียนรู้ควบคู่กับการฝึกงาน สัมมาอาชีพและเทคโนโลยีในสถานประกอบการตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ส่วนเวลาที่เหลืออีก 25% จัดให้แก่การเรียนรู้ทางด้านวิชาการ นวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆ อย่างพอเหมาะ แล้วนำมาบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรม พึ่งตนเองได้ และเป็นที่พึ่งให้กับชุมชนได้

กิจวัตรประจำวันของนักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขาศีระะโศก ทุกคนต้องตื่นนอนตั้งแต่ตีสี่ ทำกิจกรรม 5 ส ถึงตีห้า ออกกำลังกายถึงหกโมงเช้า จากนั้นเคารพธงชาติ เรียนรู้ฐานงาน และพึงธรรมทุกวันวันละ 1 ชั่วโมง ส่วนการเรียนรู้วิชาการจะมีแค่ช่วงเที่ยงถึงบ่ายสามโมงเท่านั้น ที่เหลือเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติแทบทั้งสิ้น แม้แต่ตอนกินข้าวที่นักเรียนทุกคนต้องท่องบทพิจารณาอาหารพร้อมกันก่อนการรับประทานอาหารทุกครั้ง เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของอาหาร ชาบซึ่งบุญคุณของผู้ผลิตและผู้ปรุงอาหาร เป็นแรงบันดาลใจให้สรรสร้างการงานอย่างคุ้มค่าอาหารที่รับประทานเข้าไปทุกวัน เป็นต้น

สำหรับผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาศีระะโศกที่ได้รับรางวัลจากองค์กรของรัฐคือ รางวัลเข็มฉัตรมา ในฐานะองค์กรดีเด่นในการจัดการศึกษาออกโรงเรียน (2534) รางวัลการศึกษานอกโรงเรียนดีเด่นระดับอำเภอ (2537) รางวัลการศึกษานอกโรงเรียนดีเด่นระดับจังหวัด (2538) รางวัลการศึกษานอกโรงเรียนดีเด่น (2540) โรงเรียนวิถีพุทธดีเด่น (2547) โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (2552)

4. ผลการศึกษาและการอภิปรายผล

จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและการเก็บข้อมูลจาก

1. แบบสอบถามนักเรียน
2. แบบสอบถามนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาแล้ว
3. สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง 6 ฝ่าย ได้แก่

- 3.1 นักเรียนปัจจุบัน
- 3.2 นักเรียนที่สำเร็จการศึกษา
- 3.3 ครู (ครู)
- 3.4 ผู้ปกครอง
- 3.5 ชุมชน
- 3.6 นักบวชที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษา
4. การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม

จากการเก็บข้อมูลพบว่า

1. ผู้เรียนปฏิบัติศีล 5 ละอายมุข กินมังสวิรัต มีสัมมาคารวะ กตัญญู มีน้ำใจ ทำให้เป็นสมาชิกที่ดี เกิดสันติสุขในครอบครัว ชุมชน และสังคมประเทศชาติ
2. ผู้เรียนมีทักษะในการทำงานอย่างหลากหลายกิจกรรม มีความเป็นผู้นำ กล้าแสดงออก รักการทำงาน สามารถประสานสัมพันธ์ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทั้งยังถ่ายทอดด้านคุณธรรม อาชีพ และความรู้ให้กับผู้อื่นได้โดยมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต พึ่งตนเองจนเป็นที่พึงของผู้อื่นได้
3. ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสามารถส่วนบุคคลสูง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สืบต่องานกิจกรรมแทนครูและ ครูฐานงานอาชีพได้
4. ผู้เรียนมีความสามารถในการแสดงดนตรี ละคร และศิลปะการรำรำได้เป็นอย่างดี โดยแต่งกายตามวัฒนธรรมไทยอันดีงาม
5. ผู้เรียนไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดทุกชนิด
6. ผู้เรียนสามารถประกอบอาชีพได้ไม่ตกงานหลังจากเรียนจบจากสถานศึกษา
7. ผู้เรียนเสนอให้เพิ่มเวลาในการเรียนวิชาการ (ภาคทฤษฎี) มากขึ้น
8. ผู้เรียนเสนอให้ผู้ใหญ่ในชุมชน ครู พ่อแม่ให้เวลาและความใกล้ชิดมากกว่านี้
9. ผู้เรียนเสนอให้เพิ่มบุคลากรทางด้านการศึกษาที่มีความสามารถในการด้านต่าง ๆ
10. ผู้เรียนเสนอให้จัดบรรยายภาคในการเรียนการสอนให้น่าสนใจมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องการบูรณาการ การศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาศีระชะโคกเพื่อพัฒนาศักยภาพและชุมชน หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนบูรณาการศาสตร์) คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา ดร.วันเพ็ญ ธีระจินดาและดร.รินธรรม อโศกตระกูล ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนศีระชะโคก โรงเรียนสัมมาสิกขาศีระชะโคกและโรงเรียนสัมมาอาชีวศึกษาศีระชะโคก

บรรณานุกรม

- จรัสเรือง ศิริวัฒน์รักษ์. 2542. การพัฒนาแบบพึ่งตนเอง กับการพัฒนาเชิง พุทธ :
กรณีการศึกษาชุมชนศิระะอโศก, ปริญญาณิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จิตนา พุทรมะตะ. 2549. คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของประเทศ
เกาหลี. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และ รุ่งเรือง สุชาภิรมย์. 2550. รายงานการสังเคราะห์งานวิจัย
คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของประเทศต่าง ๆ.
กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- เดิมแท้ ชาวหินฟ้า. 2549. คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของ
ประเทศไทย. กรุงเทพฯ พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- พิมพ์พรรณ เทพสุเมธา และ นุชนาถ สุนทรพันธ์. 2542. ประวัติการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. 2545. แผนการศึกษา
แห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559: ฉบับสรุป. กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟฟิคจำกัด.
- แสงสิงหนาท. 2549. ภูมิปัญญาบูรณาการบนฐานคิดพุทธ : ยุทธศาสตร์ทางเลือกในการ
พัฒนาสังคมไทย. ปริญญาณิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เพชรดินฟ้า ดิศโยธิน. 2550. การบริหารสวัสดิการสังคมแบบเศรษฐกิจพอเพียงในระบบ
บุญนิยมศึกษากรณีชุมชนดินหนองแดนเหนือ จังหวัดอุดรธานี. ปริญญาณิพนธ์
สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รินธรรม อโศกตระกูล. 2546. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อ
การฝึกตนเองตามแนวคิดของชาวอโศก. ปริญญาณิพนธ์ ปริญญาคุรุศาสตร์ดุษฎี
บัณฑิต.
- สุทธิธรรม เลขวิวัฒน์. 2549. เครือข่ายชุมชนพอเพียง. กรุงเทพฯ : สถาบันวิถิพุทธศรณ,
- สุภางค์ จันทวานิช. 2551. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.